

Schoon volk in Blankenberge

*“Madame la marquise de Courtebourne,
grande dame très catholique et très millionnaire” (1)*

Joëlle Cuiiné & Alberta Van Asbroeck

Tijdens het badseizoen van 1856 duikt **mevrouw de Courtebourne** op in de “Liste des étrangers”, opgenomen in Le Phare, een seizoenskrantje in Blankenberge. De adellijke dame neemt haar intrek in het Hôtel du Couvent in de Molenstraat, een uiterst gepast onderkomen voor godsvruchtige alleenreizende dames. De Zusters van de Heilige Jozef trachten met dit pension de kosten van hun “werkschool” te dekken. Ze verkopen ook handwerkjes die de leerlingen maken en ontvangen tijdens de vieringen in hun kapel heel wat milde giften van rijke beschermvrouwen. Tegelijk met **mevrouw de Courtebourne** verblijft ook **mevrouw de Valenzi** uit Gent in Blankenberge. Beide dames kopen gronden aan in de Weststraat, tegenover de eigendommen van de kloostergemeenschap. **Mevrouw de Valenzi** schenkt een deel van haar gronden later aan de zusters, om het lokaal van de Genootschap Sint-Franciscus Xaverius beter gekend als de “Cisjes” te bouwen (2). De familie de Courtebourne heeft haar gronden nog steeds in bezit in 1875.

Wie is nu de markiezin de Courtebourne? Marie **Joséphine Thècle de Nédonchel** wordt geboren in Doornik in mei 1810. Haar familie is zeker niet armlastig! Naast hun huiselijk verblijf in Doornik beschikken ze over een winterverblijf in Parijs in de Rue Saint-Dominique, een kasteel in Boussu en nog een zomerverblijf in Quintin, Bretagne. **Joséphine** huwt in 1829 met **Alphonse Jean Joseph de Calonne, markies de Courtebourne**, door huwelijk woonachtig op **kasteel Slotendries** te Oostakker bij Gent. (zie kader 1) **Alphonse** wordt eigenaar van het kasteel met uitgestrekt park uit de nalatenschap van zijn moeder **Théodore Jeanne Ghislaine Joséphine de Plotho d’Ingelmunster**. Zij erfde op haar beurt de domeinen van haar broer **Frans de Plotho**.

De jongere broer van **Joséphine, Georges, graaf de Nédonchel** is zakenman en wetenschapper. Hij behoort tot de eregarde van **Paus Pius IX**.

Joséphine en **Alphonse** zijn, volgens de getuigenis van een nichtje, een gelukkig stel, ondanks een leeftijdsverschil van 22 jaar en “des beaux-parents très difficiles” (3). Het echtpaar kreeg drie zonen: **Amédée** (°1830), **Victor** (°1834) en **Arthur** (°1839).

De oudste zoon **Amédée** huwt met **Astérie de Thiennes gravin de Rumbeke**. Het echtpaar vestigt zich op het kasteel van Hemsrode (erfgoed van Astérie) te Anzegem en **Amédée** wordt er burgemeester. Het paar kent niet veel geluk: hun eerste zoontje sterft na enkele weken. Hun dochtertje **Marie** is gezond en krijgt als peter **Thierry, graaf de Limburg Stirum**, grondeigenaar te Blankenberge.

Als **Marie** vier jaar is, sterft haar moeder **Astérie** in het kraambed, ook de baby overleeft niet. **Amédée** hertrouwt later met zijn nicht, **Caroline de Nédonchel**. **Marie** aanvaardt haar, maar zoekt dikwijls haar toevlucht bij haar grootmoeder in Oostakker.

In 1875 vindt **Amédée** het tijd om zijn dochter te introduceren in de wereld. Hij vertrekt met zijn gezin naar Rome in het gezelschap van **Georges de Nédonchel**, broer van **Joséphine**. Hoogtepunt van de reis is de ontvangst in persoonlijke audiëntie door **paus Pius IX**, die bij die gelegenheid een flinke donatie van beide heren krijgt toegestopt. Na Rome staan nog Firenze, Genua en Turijn op het programma, maar **Amédée** geraakt besmet met tyfus, en overlijdt in Assisi in 1876.

Zo verliest **Marie** na haar moeder, broertje en zusje ook nog haar vader. Als zij meerderjarig is, treedt zij in het klooster van de Redemptoristinnen te Mechelen en sterft er in 1884 na een pijnlijke ziekte. Ze is pas 27 jaar!

Haar stiefmoeder **Caroline**, tweede echtgenote van **Amédée** treedt na zijn overlijden in het klooster bij de Clarissen te Doornik.

De tweede zoon van **Joséphine**, **Victor**, schittert als student aan de Leuvense universiteit. Hij wordt jezuïet en brengt het algauw tot rector van het college in Doornik. Hij overlijdt als hij 39 is.

De jongste zoon **Arthur** is "ongeneeslijk ziek" en blijft het zorgenkind van zijn moeder. Meer duidelijkheid over de ziekte of handicap van deze jongen ontbreekt.

Vreemd genoeg wordt hij op de rouwbrieven van de familie nooit vermeld en is er ook geen foto van hem te vinden.

De dood van markgraaf **Alphonse de Courtebourne** is vermeld in 1857. Zijn leven en de omstandigheden van zijn dood blijven een mysterie. Zijn adellijke weduwe leidt een aantal jaren een teruggetrokken en vroom leven en wijdt zich aan liefdadige werken. Zij is lid van de orde van Sint Franciscus-Xaverius die erg actief is in de armenzorg in Gent.

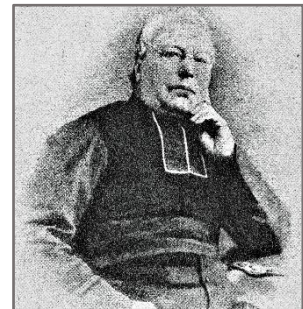
Voor haar eigen ontspanning en vooral als haar kleindochter **Marie** bij haar verblijft, gaat de markiezin graag wandelen in het kasteelpark. Daar bevindt zich een soort kluis waar de vroegere eigenaar **Frans de Plotho** woonde. Die was namelijk trappist geworden, maar kon het strenge leven in het klooster niet aan. Hij wilde op zijn eigendom een klooster bouwen voor de vervolgte paters in Frankrijk, maar toen ook Vlaanderen onder Franse overheersing kwam, bouwde hij het kasteel van Slotendries. Hij ging er zelf niet wonen, maar stelde het ter beschikking van de vluchtelingen.

Terug naar onze markiezin! Rond 1870 was het in de mode om in adellijke domeinen kunstmatige grotten met waterpartijen te laten bouwen.

Joséphine beslist om de vroegere kluis om te vormen en er een grot met aquarium te laten bouwen. Ze engageert hiervoor de Gentse **architect Van Hoecke-Peeters**. Alles verloopt naar wens en als de werken bijna voltooid zijn, komt **pastoor Moreels** van Oostakker op bezoek. De slimme parochieherder suggereert de markiezin om in de grot een nis te voorzien om een Mariabeeld te plaatsen. De verschijningen te Lourdes –de eerste in 1858- liggen vers in het geheugen en waarschijnlijk krijgt de goede man al toekomstvisioenen.

Het beeld komt er, en **Joséphine** vraagt én krijgt van de bisschop van Gent de toelating om het beeld te laten wijden. **Pastoor Moreels** laat de wijding niet onopvallend passeren: hij komt samen met zijn parochianen in processie naar het kasteelpark op 29 juni 1873.

En dan gaat de bal aan het rollen: de parochianen willen regelmatige toegang krijgen tot het park, er volgen andere bedevaarders die van Maria genade voor hun zonden willen krijgen of die gunsten willen vragen voor henzelf of voor hun familie. Niet alleen het park van Slotendries maar zelfs de kapel van het kasteel worden gemeengoed!

Al in 1874 lopen er geruchten over speciale gunsten en genezingen bekomen door bemiddeling van Maria in Oostakker-Lourdes, maar de klap op de vuurpijl is de genezing van **Pieter De Rudder** op 7 april 1875. (zie kader 2)

Door de veelvuldige medische consultaties en de talrijke getuigenissen over zijn toestand bij vertrek naar Oostakker valt al gauw het woord mirakel. Hiermee krijgt Maria in Oostakker zelfs een streepje voor op haar evenbeeld in het Franse Lourdes, en bovendien is de reis veel minder zwaar voor de Vlaamse gelovigen!

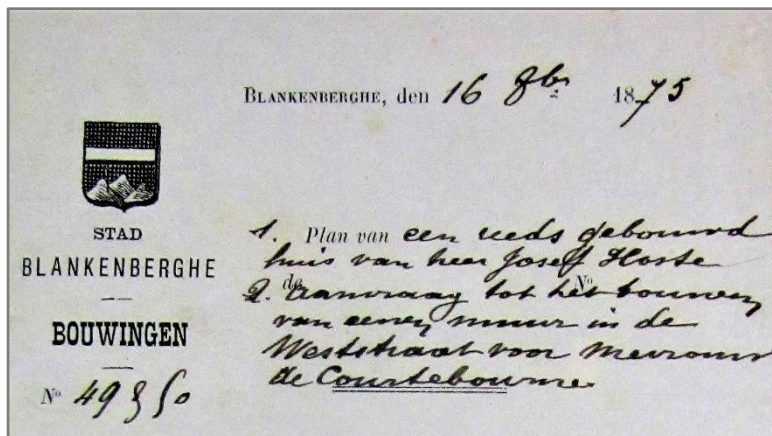
De kerkelijke overheid reageert voorzichtig, maar uiteindelijk erkent **Monseigneur Gustave-Joseph Waffelaert**, bisschop te Brugge, en voorheen onderpastoor te Blankenberge, de genezing “par la grâce de Dieu et du Saint Siège Apostolique” als mirakel op 25 juli 1908.

Alles bereikt een breekpunt op Pinkstermaandag 1875: 20.000 leden van de broederschappen van Franciscus Xaverius stromen toe in Oostakker en bezoeken godvruchtig de grot. In het licht van de groeiende kloof tussen katholieken en vrijdenkers in het nog jonge België, wordt dit geïnterpreteerd als een provocatie. De Gentse liberalen roepen op tot tegenbetogen en heel wat studenten van de Vrije Universiteit Gent gaan hier op in. Na de bedevaart ontstaat een gevecht in regel waarbij een aantal gewonden en zelfs één dode (natuurlijke dood?) vallen (3).

Markiezin **Joséphine** schrikt natuurlijk en ziet in dat het zo niet verder kan. Ze heeft geen rust meer op haar domein en besluit om een aparte kapel, dicht bij de grot te bouwen. Naar de grot laat ze een speciale toegangsweg aanleggen die haar park ontwijkt.

Ook in Blankenberghe laat ze haar eigendom beveiligen. Ze dient een bouwaanvraag in

“Ontwerp voor het maken ener muur die moet lang zijn 42,60m in de Weststraat van aan het huis nr 95 tot aan de ontworpen straat (nu Van Maerlantstraat) van noorden” (4).

Die muur was 2,50m hoog!

Wilt ze hier misschien af en toe rust zoeken tijdens het drukke bedevaartseizoen of vreest ze ook op haar vakantieadres voor schermutselingen? (zie kader 3)

Alweer is er een slimme geestelijke, deze keer **bisschop Bracq** van Gent, die de dame weet te overtuigen dat er geen kapel maar een heuse kerk nodig is bij de grot. Van haar eigen kapitaal laat de markiezin de kerk van O.L.V. van Oostakker-Lourdes en het aanpalend priesterhuis bouwen, ze geeft de opdracht weer aan **architect Emile Van Hoecke-Peeters**, en **architect Philippe Steyaert-Sloedens** wordt haar werftoezichter. Beide heren hebben banden met Blankenberghe (zie kader 3).

De werken starten al in mei 1875 en op 11 april 1877 wordt de kerk ingezegend en ook daar komt een “genadebeeld” van Maria.

Voor het interieur worden geen kosten gespaard: de leiding wordt toevertrouwd aan **Baron Béthune**, de grote promotor van de neogotiek in Vlaanderen. Hij zet gekende vaklui aan het werk: glazenier **Verhaeghen**, de familie **Bressers**, beeldhouwers gebroeders **Blanchaert**, tekenaar **Henri de Tracy** en schilder **Robert De Pauw**.

Joséphine sterft in 1887 in haar kasteel, de interieurschildering van de kerk is dan bijna voltooid. Ondanks haar fortuin liep haar leven zeker niet over rozen: ze moest niet alleen haar ouders en haar echtgenoot begraven, maar verloor ook haar schoondochter, haar nichtje **Mathilde**, haar twee zonen en drie kleinkinderen. Enkel haar “ongeneeslijke” zoon Arthur overleefde haar enkele maanden. De markiezin en **Arthur** kregen een gedenkplaat in de rechterbeuk van de parochiekerk van Oostakker. De familiehelder van de markiezen de Courtebourne zou daar nog onder de kerkvloer liggen.

Na het overlijden van de markiezin kwam het domein Oostakker-Lourdes en het kasteel Slotendries in handen van verre verwanten, de Franse familie **de Chabannes**.

De site Oostakker-Lourdes en het kasteel Slotendries met zijn aanhorigheden werden in 1983 opgenomen in de inventaris van Onroerend Erfgoed Vlaanderen en zijn ondertussen beschermd als dorpsgezicht.

De kerk, de Sint-Victorresidentie en de grot werden in 2001 erkend als beschermde monumenten.

In 2004 besliste het bisdom Gent tot aankoop van de kerk, de residentie, de grot en de aanpalende weide.

Het kasteel Slotendries, met de bijgebouwen en het park bleven eigendom van de familie de Chabannes.

Het bedevaartsoord Oostakker-Lourdes met de wonderbaarlijke genezing van **Pieter De Rudder** en de onlusten bij de bedevaart in 1875 kregen ruim aandacht – lovende én afwijzende - in de binnenlandse én de buitenlandse pers.

Over Oostakker-Lourdes verschenen talrijke publicaties maar ook de korte levens van de hypergodsdiensstige jongedames **Mathilde de Nédonchel** (nichtje van de markiezin) en **Marie de Courtebourne** (kleindochter van de markiezin) vullen dikke boeken.

Noten

XXX : Lettres de Belgique, Bruxelles 23/05/1875 in Le Temps, 25/05/1875

R. Boterberge :100 jaar Sint-Pieterscollege Blankenberge 1879-1979, blz 107

XXX: Souvenirs de la marquise de Lacoste. Imprimerie de L. Lefort, Lille 1886

Archief Stedenbouw Blankenberge, 1875

Met dank aan:

Anzegem: Annelies De Meyer, Willy Tibergien, Etienne De Vogelaere, ridder Benoit de Maere

Gent: An Hernalsteen

Oostakker: Gino Grenson, Zuster Rosaria, Franky Van Hoecke

BIB & Stadsarchief Blankenberge, Radboud Universiteitsbibliotheek Nijmegen, Erfgoedbibliotheek Conscience Antwerpen, KADOC Leuven, Bibliotheek Groot Seminarie Brugge, Liberaal archief Gent

Kader 1

Stamboom van 3 generaties de CALONNE, markiezen de COURTEBOURNE

Eustache Amédée André de CALONNE de COURTEBOURNE

°Calais 1754 - +Gent 25-02-1839

X 1785 - Théodore Jeanne Ghislaine Joséphine de PLOTHO barones d'INGELMUNSTER

°1760 - +07-05-1843

Kinderen : **-Alphonse** Jean Joseph de CALONNE de COURTEBOURNE

°Calais 07.06.1789 - +Oostakker 28-06-1857

-Alphonse Jean Joseph de CALONNE de COURTEBOURNE

°Calais 07-06-1789 - +Oostakker 28-06-1857

X 01-07-1829 - Marie Joséphine Thècle de NEDONCHEL

°Doornik 28-05-1810 - +Oostakker 06-01-1887

Kinderen : **1. Amédée** Marie Joseph Paul de CALONNE de COURTEBOURNE

°Doornik 16-04-1830 - +Assisi (I) 07-05-1876

-2. Victor Marie Joseph de CALONNE de COURTEBOURNE

°Gent 31-12-1834 - +Doornik 01-03-1873

-3. Arthur Raymond François de CALONNE de COURTEBOURNE

°Gent 24-01-1839 – Oostakker 24-12-1887

-Amédée Marie Joseph Paul de CALONNE de COURTEBOURNE

°Doornik 16-04-1830 - +Assisi (I) 07-05-1876

X 07-09-1852 - Astérie Marie Colette Ghislaine de THIENNES gravin de RUMBEKE

°Gent 23-11-1830 - +Gent 22-08-1861 (sterft bij 3de bevalling)

Kinderen : **1. Maurice** Gabriel Marie Joseph Ghislain de CALONNE de COURTEBOURNE

°15-03-1855 - +31-03-1855

2. Marie Claire Joséphine Ghislaine de CALONNE de COURTEBOURNE

°Gent 02-01-1857 - +Mechelen 25-08-1884

3. een meisje

°1861 - +1861 (sterft bij bevalling)

X 01-03-1863 - Marie Joséphine Caroline de NEDONCHEL

°Parijs 28-08-1840 - + Doornik 24-12-1905

Kinderen : geen

Geraadpleegde werken:

- Louis Laplace – Une vocation Marie de Courtebourne – 1887
- Smits A. – Mathilde de Nédonchel – Werk van den H. Carolus-Borromeus – Geeraardsbergen 1901
- Oostakker het Vlaamse Lourdes – Sint-Berchmansseminarie – Brussel 1949
- Deroo A. – Lourdes sans frontière – Editions Saint-Paul
- Magherman G – Historische schets van het genade-oord Oostakker-Lourdes – Gent 1973
- De Keyzer L. – Wees gegroet Maria – Icarus – Standaard Uitgeverij Antwerpen – 1997
- Heemkunde Aalter – Geschiedenis van Aalter – Lootse bedevaarders gekwetst (1875) - 02-06-2011
- Le Constitutionnel – 19.09.1863 – Frans dagblad
- Le Temps – 25.05.1873 – Frans dagblad
- L’Echo du Merveilleux – 01.11.1906 – Frans maandblad
- Dictionnaire des Familles françaises Anciennes ou Notables à la fin du XIXième siècle – 1906
- Ghendtsche Tydingen – Tweemaandelijks tijdschrift Heemkundige en Historische Kring Gent – 01.1982
- Vooruit – Socialistisch Dagblad – Gent – dinsdag 27.12.1887
- Musées Royaux des Beaux Arts de Belgique – Catalogue de la peinture ancienne – Bruxelles 1927

Kader 2

De wondere genezing van Pieter DE RUDDER

Op 16 februari 1867 gebeurt in Jabbeke een ongeluk. Pieter De Rudder, vader van twee kinderen en pachter van baron **du Bus de Ghisignies**, keert terug van zijn werk en wordt tegen de grond gesmakt door een verkeerd vallende geveld boom. Resultaat is een breuk van linker scheen- en kuitbeen, net onder de knie.

Ondanks spalking door een dokter geneest het been slecht, de wonde verettert en er ontstaat nog een lelijke zwelling aan de voet.

De baron laat specialisten komen, maar ook die kunnen geen soelaas brengen. Pieter kan zich nog enkel voortbewegen met krukken en lijdt immense pijnen. De toestand wordt nog door een arts geconstateerd begin 1875: de beenderen zijn niet aan elkaar gegroeid, men kan het onderbeen en de voet draaien met de hiel naar voor en de wonden aan been en voet etteren nog steeds.

Op 7 april 1875 gaat De Rudder met zijn vrouw en zontje op bedevaart naar Oostakker-Lourdes. Na een zeer vermoeiende reis (te voet naar station Jabbeke, trein tot Gent en daarna omnibuskoets die hij volgens getuigen nog besmeurt met wondvocht) bereikt de uitgeputte man de grot. Hij smeekt om erbarmen, en na twee sukkelgangen rond de heuvel voelt hij plotseling nattigheid: hij is genezen!

Hij hangt zijn krukken op aan de grot en keert vol vreugde en dankbaarheid op eigen kracht terug naar Jabbeke. Daar is iedereen verbouwereerd en vol lof voor Maria, maar er komen ook veel kritische reacties los.

Wel staat ontegensprekelijk vast dat het been van Pieter De Rudder - door een mirakel of door een kortstondig natuurlijk proces? - is genezen!

Kader 3

Bouwmeesters van Markiezin de Courtebournes kerk te Oostakker, aan het werk in Blankenberge

-Emile Van Hoecke-Peeters

°Gent 09.01.1837 - + 26 03.1919

Zoon van Jacques Van Hoecke, stadsarchitect te Gent.

Hij voegt de naam van zijn vrouw Florence Peeters toe aan zijn eigen naam om zich te onderscheiden van zijn vader en van andere architecten Van Hoecke. Hij bouwt heel wat openbare gebouwen.

Het gemeentehuis van Zottegem is zijn pilootproject. Hij ontwerpt ook religieuze gebouwen, de site van O.L.V. Van Oostakker-Lourdes is zijn meest gekend project.

Daarnaast bouwt hij ook voor privé-eigenaars en voor de industrie.

Aanwezigheid in Blankenberge:

-Van Hoecke bouwt zijn eerste villa's op "de rampe", de huidige Charlierhelling, voor zichzelf en voor Mr. en Mevr. Dierman-Seth uit Gent.

-In 1894 maakt hij het plan voor de Villa Rosalia op de Zeedijk oost, voor Mr. en Mevr. De Smet-Dierman.

-In 1898 bouwt hij voor zijn gezin een opmerkelijke **villa "Michel-Ange"** (zie prent onderaan) aan de square Rogier (parkje achter Grand Hôtel des Bains et des Familles)

-Zijn laatste project in Blankenberge is de art nouveau-villa voor Camille De Stoop, industrieel in Kortrijk, op de Zeedijk oost, op de vrijgekomen gronden van de S.A. du Littoral.

-Philippe Steyaert-Sloedens

Hij was toezichthouder bij de bouw van de kerk van Oostakker-Lourdes.

Aanwezigheid in Blankenberge:

-Hij bouwt al in 1871 op de westelijke hoek van de Zeedijk van Blankenberge het **Hôtel du Phare en Café du Phare** (zie prent onderaan), samen met brouwer De Buck uit Brugge

-Het Hôtel du Phare wordt in 1902 nog uitgebreid door zijn zoon Edmond Steyaert.

In 1875 bouwt Philippe Steyaert nog twee woningen voor eigen rekening in de Weststraat.

